Saara Mäkipihlaja

Mikon dynastia

Saara Mäkipihlaja

MIKON DYNASTIA

Books on Demand, Helsinki, 2017

© 2017 Saara Mäkipihlaja

Kustantaja: BoD—Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD—Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-951-568-024-2

Sisällys

1. Järvenpää 7
2. Joensuu 22
3. USA 61
4. Oulu 121
5. Lahti 177
6. Sisämaa 243
Epilogi 329

1. Järvenpää

1.

- Se tulee opettamaan sinulle rakkautta, haluan antaa sen juuri sinulle. On hyvin erikoinen kissa, epätavallisen sosiaalinen, taiteilijarouvaystäväni sanoi tarjotessaan minulle kissanpentua.

Olin kasvanut lapsuuteni Pörri-kissan kanssa Paltamossa, Kainuussa. Se oli tärkeä ystäväni. Minulla oli kahdeksan veljeä ja kaksi sisarta, olin joukon nuorin. Leikkikavereita oli aina läheisyydessä, silti tunsin itseni ajoittain yksinäiseksi. Pörri tuntui läheiseltä, kuten myös koirat, lehmät, hevoset, lampaat ja porsaat ja kaikki luonnon eläimet.

Maalaistalossa oli oltava kissa hiiriä ja rottia pyydystämässä. Pörri viettikin suuren osan ajastaan navetassa, kesäisin pelloilla ja niityillä. Se oli jörö, eikä antautunut sylikissaksi. Siksi olinkin ylpeä, kun Pörri tuli vuoteelleni tyynyn viereen nukkumaan – sivusta vedettävään puusänkyyn. Siinä oli olkipatja – vaihdettiin oljet muutaman kerran vuodessa. Vein Pörrin iltaisin navetan karjakeittiöön. Muuripadan vesi lämmitti valurautaista muurin kantta. Taittelin vielä kannen päälle äidin navettatakin ja laskin Pörrin siihen. Siitä oli hyvä hypätä, kun jostain kuului rapinaa.

Lapsuuden lämmin tunne täytti minut, kun taiteilijarouva tarjosi minulle Mikkoa. Olin toivonut jotain eläintä kaveriksi itselliseen elämääni. Teuvosta eroamisesta oli 15 vuotta, satunnaisia miesystäviä oli ollut, jotkut jättäneet raastinraudan jäljet minuun. Ehkä taiteilijarouva näki sisälleni ja halusi antaa elämääni uuden sykäyksen. Oli vuosi 1989.

Mikko tuli höyrähtäneen tuntuisen miehen autossa Jyväskylästä Tikkurilan asemalle. Olin nähnyt miehen taiteojarouvan luona. Miehestä en oikein pitänyt, kissan tuominen nosti hänen pisteitään. Olin vastassa kummityttöni Iiriksen kanssa, mukana uudet punaiset valjaat. Ne olivat suuret, Mikko näytti surkealta ressukalta niissä, vaikka yritti urhoollisesti tutustua ympäristöönsä. Mikko, vilkas veijari, valloitti kanssamatkustajat sähköjunassa Tikkurilasta Järvenpään Saunakallioon. Se loi yhteyden pääkaupunkiseudun hiljaisiin kulkijoihin, nosti hennon hymyn heidän kasvoilleen.

Saunakallion pysäkillä pitelin pientä Mikkoa tiukasti sylissäni. Se katseli uteliaana ympärilleen, sähköjohtoja, metallisia pylväitä, junan kirskuntaa.

Sähköjunayhteys oli osa hyvää lähiötä, jossa oli kätevää käydä viettämässä iltahetki, viikonloput ja nukkumassa yöunet. Niitä kutsuttiinkin nukkumalähiöiksi. Työ ja asuminen olivat ensimmäisellä sijalla elämässä, perhe tuli siinä sivussa. Ne riittivät sodanjälkeiselle sukupolvelle, ei osattu heti muuta kaivata. Elämä lähiössä oli toisenlaista verrattuna siihen mistä oli lähdetty. Lähdettiin kaukaa pohjoisen maaseudulta – maatalous ei enää elättänyt. Monet syntymäkuntani Paltamon talot seisoivat autioina, ikkunat laudoitettuina, pajupehkojen, pihlajien, koivujen ja horsmien lähestyessä seiniä. Joissakin asui vielä vanhapari lasten lähdettyä maailmalle. Vain muutamien talojen asukkaat saivat toimeentulonsa sieltä. Etelä-Suomeen muuttaneet täyttivät tiet autoillaan muutaman kerran vuodessa

(pääsiäisenä, kesällä ja jouluna) ihmisten palatessa syntymäseuduilleen vanhempiaan tapaamaan.

Olin syntynyt vuonna 1951, sodan loppumisesta ei ollut silloin montaa vuotta. Kasvoin uuden luomisen ja parempaan elämään pyrkimisen ilmapiirissä. Meidän lapsien täytyi päästä helpommalla kuin vanhempiemme, kuitenkin itsenäistyä varhain. Sitä teroitettiin meille ja se ohjasi minunkin elämääni. Vanhempani olivat eläneet raskasta työtä ja pitkiä päiviä tehden – perustarpeita perheellemme hankkien.

Kuusikon reunustama kävelytie nousi Saunakallion pysäkiltä avarammalle kadulle. Siinä kiiruhti erillisten ihmisten joukko hiljaisena aamuisin junalle ja iltaisin kotiinsa rinnassaan ylpeys omasta asunnosta ja työstä – oltiin selviytyjiä. Ei puhuttu vieressä kävelevälle, ilmeet olivat vakavat.

Kadun reunoilla kahdeksankerroksiset talot kohosivat harmaina ruskeanpunaisin, sinisin ja vihrein parvekkein. Puolivälissä matkaa oli jäänsininen talo, suorastaan kaatui päälle. Kylmä lehahdus kävi lävitseni ohittaessani sen, jopa kesällä. Autojen parkkipaikat veivät laajan alueen taloryppäiden välistä. Mäen päällä oli minun kotitaloni, Haltianpolku 17, ylimmässä neljännessä kerroksessa, parveke ilta-aurinkoon. Kävelytie kulki talon samalla puolella. Sen takana oli kallioinen rinne puistoalueena. Siihen ei varmaankaan rakennettaisi enää taloja. Sain nauttia luonnonmetsäisestä näkymästä, muistutti syntymäkodin, Pihlajamäen, luontoa. Useista muista taloista sai katsella vastakkaisen talon ikkunoita ja seiniä. Rakennusten välit ja pihat olivat vielä autioita, hiekkaisia, puut ja pensaat olivat taimella. Keskellä pihaa oli hiekkalaatikko, kiipeilyteline ja pari penkkiä äitejä ja lapsia varten.

Ennen Saunakallioon muuttamista olin asunut eri puolilla Suomea: Paltamossa syntynyt, Tampereella Verkatehtaalla töissä 18 vuotiaana, Turussa opiskelemassa laboratoriohoitajaksi ja myöhemmin erikoistumassa, Kajaanissa ja Helsingissä loma-aikoina töissä, Jyväskylässä harjoittelujaksolla, Oulussa, Lahdessa ja Mäntässä laboratorioissa töissä ja Korsossa sairaanhoidon opettajakoulutuksen aikaan. Joillakin paikkakunnilla jouduin vielä vaihtamaan asuntoa. Olinko ollut levoton kulkija vai keräsinkö vain kokemuksia? Se tuntui kuuluvan minun elämääni, olin utelias näkemään ja kokemaan erilaisia työpaikkoja, alueita ja ihmisiä. En halunnut jäädä sammaloitumaan, kuten kuvittelin tapahtuvan useille ihmisille. Elämässä oli niin paljon kaikkea tarjolla, halusin saada itselleni suurimman osan. Ehkä ahnehdin liikaa.

Täältä en enää muuta minnekään. Päätin, että teen itselleni pysyvän kodin, kun olin muuttanut Korsosta Järvenpään Saunakallioon 1970-luvun lopulla. Kaipuu oman elämän rauhoittamiseen oli heräämässä. Halusin työntää juureni Järvenpään kallioiden rakoihin. Oma aravarahoitteinen kerrostalo-osake oli täyttymys, vaikka olin monet vuodet rahallisesti tiukalla. Osakehuoneisto oli ylpeyden aihe myös äidilleni, merkki minun elämän onnistumisesta - ehkä myös hänen.

Mikko katseli uteliaana uutta kotiaan, käveli olohuoneesta makuuhuoneeseen ja kylpyhuoneeseen. Siellä oli oma hiekkalaatikko. Mikko kapusi laatikkoon, kauhoi pienellä tassullaan kolon ja istui siinä hetken häntä pystyssä täristen. Hyppäsi iloisesti pois ja vipelsi pitkin olohuoneen lattiaa. Vuoteeni vieressä oli laatikko pehmustettu mukana tulleella peitolla, siinä oli äitikissan, Sheban, hajut. Ensimmäisenä yönä Mikko kiipesi kuitenkin vuoteelleni ja nukkui poikittain kaulani päällä. Vuoteeni oli jatkossakin halutuin nukkumapaikka.

2.

Työ oli minulle tärkeä, eri työpaikat edistivät uraani ja tyydyttivät seikkailumieltäni. Minulle laboratoriotyön ja koulutuksen kehittäminen oli itsestään selvää. Tämä ajatus oli voimistunut ollessani aikaisemmin työssä laboratoriossa. En ollut tyytyväinen ihmissuhteisiin laboratorion sisällä ja laboratorion ja vuodeosastojen välillä. Tällaiset asiat eivät olleet oleellisia laboratoriotyössä erityisesti luonnontieteellisesti orientoituneiden opettajien opetuksessa. Laboratorion työntekijöistä osa käyttäytyi tylysti ja itsekkäästi muita ammattiryhmiä kohtaan. Opettajana saisin mahdollisuuden päästä muuttamaan toimintakulttuuria ja kehittää yhteistyötä muiden työntekijäryhmien välillä — ajattelin.

- Löysin niputettuja kirjeitä. Sinultakin oli yksi nippu ja luin niitä, hyvä ystäväni laboratoriohoitajakoulutuksen ajoilta sanoi puhelimessa kymmeniä vuosia myöhemmin muuttonsa yhteydessä.
- En muista, että olisin sinulle ihan niputtain kirjeitä kirjoittanut.
- Olit mennyt ensimmäiseen työpaikkaasi Diakonissalaitokselle Ouluun. Kerroit miten henkilökunta oli mukavaa edessäpäin, mutta takanapäin puhuttiin pahaa.
- Ai sellainenko asia minulla oli päällimmäisenä?
- Kyllä sinä kerroit myös innokkaana Teuvosta, jonka olit tavannut ja se oli vakavaa seurustelua.

Naurahdin noille muistoille. Tarkkailin siis jo työni alkuvaiheessa työyhteisöjä ja halusin päästä muuttamaan niitä.

Sain vakinaisen viran heti opettajakoulutuksen jälkeen vuonna 1979 Helsingin IV:stä terveydenhuolto-oppilaitoksesta ja muutin Järvenpään Saunakallioon. Koko työurani alku- ja keskivaiheessa oli pulaa koulutetuista henkilöistä, työnsaanti oli helppoa.

Yhteiskunnassa oli menossa suuri rakennemuutos maa- ja metsätaloudesta teolliseen ja palveluyhteiskuntaan. Samalla taloudellinen muutos oli käynnissä, rahasta ei ollut pulaa. Keskussairaaloita ja terveyskeskuksia rakennettiin 1970-luvulla kattamaan koko maan, tarvittiin koulutettuja työntekijöitä ja kouluttajia. Kuljin pioneerijoukoissa rakentamassa suuria järjestelmiä. Ei ollut valmiita malleja, kaikki oli tehtävä alusta, se kiinnitti vahvasti työhön. Siitä työtahdista ei ole vielä osattu luopua, vaikka perusjärjestelmät ovat valmiita. Aloitettiin uusia koulutusjärjestelmiä (peruskoulu– ja keskiasteen koulutus), kun entisiäkään ei oltu viety loppuun eikä mietitty niiden toimivuutta. Juostiin ympäri vuorokauden alati syntyvien ismien mukaan eikä rauhoituttu miettimään mistä oikeastaan oli kyse. Sitä kutsutiin tehokkuudeksi ja muuttuvassa maailmassa pysymiseksi.

Opettajaksi tulon aikoihin aloitin aktiivisen toiminnan laboratoriohoitajien ammattijärjestössä: hallituksen jäsenenä, koulutusasioista vastaavana, lehden toimittajana ja muissa toimikunnissa. Niistä tuli minulle perhe. Useita iltoja ja viikonloppuja vietimme kokouksissa ja seminaareissa pääkaupunkiseudun ammattijärjestöjen, pankkien ja hotellien seminaaritiloissa sekä Ruotsin laivoilla. Ne eivät olleet juhlimisreissuja, teimme tosissamme töitä aamusta iltaan. Aika kului kokoushuoneissa pähkäillen toimintasuunnitelman ja -kertomuksen sisältöjä lause lauseelta, pilkku pilkulta. Söimme hyvin ja nautimme myös alkoholeja illan päätteeksi – osa sponsoreiden tukemana. Minä en juonut alkoholia juurikaan, vain sen verran etten erottunut joukosta.

Ammattijärjestössä toimiminen avasi mahdollisuuden matkustaa kokouksiin ja kongresseihin: Japaniin, Irlantiin, Tukholmaan, Osloon. Kuljin aallon harjalla kovalla vauhdilla. Näkemys laboratoriotyöstä ja elämästä laajeni. Oli hienoa tavata kollegoja muista maista, nähdä Japanin keisaripari läheltä juhlassamme satoine turvamiehineen, syödä eri maiden herkkuja, nähdä uskomattomia maisemia, kilistellä kokkareilla. Ammattijärjestömme hallitus toimi innovatiivisesti ja tarttui uusiin ehdotuksiin, joita minäkin tuotin. Kaikki tuntui olevan mahdollista. Aluksi tämä vauhdikas elämä tuntui kiinnostavalta, oli hienoa olla tärkeiden ihmisten kanssa. Se sokaisi helposti, jos tavoitteet eivät olleet itsellä selvillä, toiminta jäi alkeellisen kuherruskuukauden tasolle. Luulen erottaneeni toiminnassani nämä vaiheet ja pyrin kehittämään itseäni osatakseni toimia niin, että edistin laboratoriohoitajien asiaa.

Opettajan työ ei kuitenkaan antanut minulle tyydytystä, hakeuduin välillä muihin tehtäviin. Olin vuoden ammattijärjestössämme suunnittelijana 1980-luvun puolivälissä. Tuona aikana oli menossa suuri keskiasteen koulunuudistus, joka koski kaikkia ammattialoja. Järjestömme seurasi tiiviisti koulutuksen suunnittelua, antoi omia ehdotuksia ja oli valmiina tarttumaan asiaan, jos oltiin menossa mielestämme väärään suuntaan. Sain olla toimijana näköalapaikalla.
Sairaanhoitajien Koulutussäätiö tarvitsi lisähenkilökuntaa sen tuottaessa uusia oppikirjoja uudistuvan terveydenhuoltoalan koulutukseen, lähinnä sairaanhoitajille. Menin siihen tehtävään edellisen henkilön luopuessa muun muassa liian ahdistavan työilmapiirin takia. Minäkin olin luopua kesken samasta syystä, mutta sinnittelin työsuhteen loppuun, osaksi kiusalla, kun työnantaja jo pyysi minua eroamaan toimestani. Työssä mukavinta olivat asiakkaat. Oli nautinnollista olla tekemisissä oppikirjojen kirjoittajien kanssa, antamassa heille ohjausta kirjojen työstämisessä samalla itsekin oppien aiheesta ja neuvotteluista. Ja ennen kaikkea olla tuottamassa uusia oppikirjoja.

3.

Ilma oli viilentynyt pakkaselle, oli loppusyksyn ilta 1990-luvun alkupuolella. Maa oli kohmeessa ja lumihiutaleita leijaili taivaalta. Ensimmäiset pakkaset tuntuivat aina erityisen kylmiltä. Olin ollut Mikon kanssa tavanomaisella iltalenkillä kallioilla. Lähestyin ulko-ovea ja kaivoin avaimia taskusta. Niitä ei löytynyt. Pengoin kaikki taskut uudestaan, ei löytynyt. Ulko-ovi lukkiutui automaattisesti kello 20. Huoltomiehellä olisi avaimet, mutta puhelinnumero oli sisällä portaikossa – ei näkynyt ulko-ovelle, eikä ollut vielä kännyköitä. Puhelinkioski oli parinsadan metrin päässä kauppakeskuksen pihalla, mutta minulla ei ollut yhtään rahaa eikä ihmisiä liikkunut ulkona. Olin epätoivoinen, palelin. Mikon turkki oli pörhöllään ja vaaleanpunaiset varpaat ja nenä tulivat punaisemmiksi. Otin Mikon syliin, oli vähän lämpimämpää ja turvallisempaa molemmilla.

Seuraavan rapun asuinkerros oli maan tasalla. Mitä jos koputtaisin ikkunaan ja pyytäisin apua? Tein sen ja odotin. Mitään ei tapahtunut. Sitten toisen kerran vähän voimakkaammin. Verho heilahti, mies katsoi verhon takaa. Huidoin kädelläni kutsuakseni hänet ulos. Mies hävisi näkyvistä ja saapui ulko-ovelle, seisoi ovenraossa pitäen tiukasti kiinni rivasta ja ovenpielestä, pelkäsi varmaan minun ryntäävän väkisin sisälle. Hän oli noin nelikymppinen, tummat siistit hiukset ja mustasankaiset silmälasit, harmaat sileät puvun housut, kravatti ja valkoinen paita.

- Mitä täällä mekkaloidaan, hän kysyi ärsyyntyneellä äänellä.
- Minulla jäi avaimet sisälle ja pitäisi soittaa huoltomiehelle.

Onko käytävässä huoltomiehen numeroa ja voinko tulla sisälle soittamaan teidän puhelimesta? sain soperrettua jo kylmästä kankein leuoin puristaen Mikkoa edelleen sylissäni.

- Ei ole numeroa, etkä saa tulla soittamaan, hän jatkoi paljon vihaisempana. Mitä sinä täällä häiritset ihmisiä?
- No voisitko sinä soittaa, kyllä numeron pitäisi olla täällä rappukäytävässä?
- En soita. Ala painua tiehesi siitä häiritsemästä.

Ovi pamahti kiinni. Seisoin typertyneenä suu auki tajuamatta mitä oli tapahtunut. Voiko tämä olla totta? Mitä ihmettä teen, mehän palellumme molemmat? Kyyneleet alkoivat valua poskille ja Mikon turkille. Sisälläni vielä kuulumattomissa olivat sanat: ”Helvetin pystyyn kuivettunut virkamies. Istut joka aamu ja ilta sähköjunassa polvillasi tyhjä attaseasalkku – samanlainen kuin pääsi. Palatessasi napsautat salkun auki ja otat Iltalehden esille. Pökkelöidy rauhassa!”

Aloin kävellä lämpimikseni pihalla. Yhtäkkiä mieleen tuli vara-avaimet! Veljeni entiselle vaimolle oli jäänyt vara-avaimet hänen muuttaessaan eron jälkeen Kyrölään, pari pysäkinväliä Helsingin suuntaan. Miten saan ne sieltä itselleni? En voi kävellä sinne Mikon kanssa. Pitäisi voida soittaa jostain.

Sitten keksin, että meidän talorykelmässä oli pubi, tavanomainen lähiön kaljanjuontipaikka. En ollut käynyt siellä, pelkkä ajatuskin oli vastenmielinen. Siellähän kävi aivan eri ihmiset kuin minä - alemman tason, ajattelin halveksivasti. Ehkä sieltä voisin nyt kuitenkin yrittää saada apua, muuta en keksi, täytyi nöyrtyä. Kävelin epäröiden pubin ovelle Mikko sylissäni. Portsari avasi oven.

- Hyvää iltaa, hän sanoi reippaasti.

Kerroin tarinani ulos jäämisestä.

- Minun pitäisi saada asuntoni vara-avain Kyrölästä. Soittaisin

sinne ja sitten taksin hakemaan avaimen ja tuomaan tänne. Minulla ei ole yhtään puhelinrahaa, maksan sen takaisin tänään tai huomen illalla, jos voit lainata? Taksin maksan, kun pääsen kotiini.

Kyyneleet valuivat sopertaessani tarinaa peloissani, jos minut taas heitetään pihalle.

- Mikäs siinä, tule vaan sisälle, puhelin on tässä eteisessä, hän sanoi ymmärtäväisen ystävällisesti.

Jätin Mikon ulko-ovelle terassin pylvääseen kiinni, astuin eteiseen. Sisältä kuului kovaääninen musiikki, Frederikkiä. Ihmisten äänet kohosivat musiikin tasolle, tupakansavua tuli hämärään eteiseen. Portsari kaivoi taskustaan minulle kourallisen kolikoita.

- Saat lisää, jos nämä eivät riitä.

Olin hämilläni ystävällisyydestä ja aloin soittaa Kyrölään. Sain sanottua asiani suhteellisen ymmärrettävästi, samoin taksille. Täytyi vielä odottaa ainakin parikymmentä minuuttia ennen kuin taksi toisi minulle avaimen. Menin ulos katsomaan Mikkoa. Se oli mennyt peloissaan terassin avonaisen lattian alle. Yritin vetää hihnasta, mutta se oli tarttunut kauemmas kiinni. Tämäkin vielä, epätoivo iski taas päälleni. Minun oli pakko ryömiä irrottamaan hihna. Menin mahalleen maahan ja ryömin ahtaaseen tilaan lattian alle. Maa oli multainen, hamusin Mikon hihnaa. Sain sen irti ja Mikko tuli luokseni. Puhdistin pakkaskuivaa multaa vaatteistani nolostuneena portsarin katsellessa vierestä.

- Hyvä, että sait kisulin pois sieltä. Voitte tulla eteisen lämpimään odottamaan.

Ihmettelin portsarin käytöstä. Siinä minä seisoin Mikko sylissäni hämärän, savuisen kapakan eteisessä, takin ja housujen etupuoli sekä Mikon tassut mullassa. ”Oon kolmikymppinen” Frederik yritti levyllään voittaa porukan jatkuvasti kohoavan äänen.

Mikon dynastia on omaelämäkerrallinen romaani. Kirja kertoo maatalousyhteisössä sodan jälkeen syntyneestä ja kotoa Kainuusta kauas eteläiseen Suomeen muuttaneesta virkanaisesta, joka elää unelmaansa jatkuvien rakenneuudistusten yhteiskunnassa.

Tarina kuljettaa päähenkilö Syrjästä työelämän läpi. Syrjänen elää siinä huippuhetkiä, mutta kokee myös ihmiselämän raadollisuuden ja vajavaisuuden - niin toisten kuin omansa. Mukana kulkee Mikko-kissa neljässä sukupolvessa ja kolme tiibetinmastiffi-koiraa.

Kirja on kirjoitettu tekijän sairauksista ja niiden hoidoista toipumisen aikana.

9 789515 680242

BoD™ BOOKS on DEMAND

www.bod.fi